

**P R Z E G L Ą D Z A C H O D N I O P O M O R S K I
R O C Z N I K X X X I I (L X I) R O K 2 0 1 7 Z E S Z Y T 3**

PAWEŁ MIGDAŁSKI

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Humanistyczny
e-mail: p_r_migdalski@poczta.onet.pl

**SŁUPSKA KOMISJA BADAŃ SŁOWIAŃSKICH 1945–1946.
PRZYSZYNEK DO DZIEJÓW ZAINTERESOWAŃ LUDNOŚCIĄ RODZIMĄ
ORAZ SŁOWIAŃSKĄ PRZESZŁOŚCIĄ POMORZA ZACHODNIEGO
PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ**

Słowa kluczowe: Pomorze Zachodnie, Słowińcy, Słupsk, Komisja Badań Słowiańskich, Polskie Towarzystwo Naukowe

Keywords: West Pomerania, Slovincians, Słupsk, Committee for Slavic Studies, Polish Science Association

Przedmiotem artykułu jest Komisja Badań Słowiańskich, działająca w Słupsku w latach 1945–1946. Instytucja ta nie była poddana dotąd osobnym rozważaniom, a jedynie wspomnianą przez badaczy dziejów powojennego Słupska oraz problemu słowińskiego¹, między innymi przez Hieronima Rybickiego², Hannę

---

¹ W artykule tym stosuję termin Słowińcy, słowiński – dla grupy ludności słowiańskiej (kaszubskiej) zamieszkującej obszar między jeziorami Gardno i Łebsko, zdając sobie sprawę z dyskusji naukowej nad zasadnością tej nazwy.

² H. Rybicki, *Nazywano ich Słowińcami*, Słupsk 1995, s. 101; tenże, *Powrót pogranicza kaszubskiego do Polski po drugiej wojnie światowej*, Słupsk 1988, s. 168; tenże, *Początki władzy ludowej i walka o jej utrwalenie (1945–1946)*, w: *Historia Słupska*, red. S. Gierszewski, Poznań 1981, s. 433–434, 453–455.

Maślankiewicz³, Marię Zaborowską⁴ czy Cezarego Obrachta-Prondzyńskiego⁵. Wzmiankowali ją też autorzy prac jubileuszowych poświęconych słupskiemu muzeum⁶ oraz miejscowego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego⁷. Ostatnio więcej miejsca poświęcił jej Kazimierz Kallaur w artykule o Polskim Towarzystwie Naukowym w Słupsku z lat 1946–1949⁸. Wszyscy ci autorzy traktują jednak Komisję marginalnie, zatem celem tego artykułu jest zebranie i uporządkowanie wiadomości na podstawie źródeł archiwalnych, zachowanych głównie w słupskim oddziale Archiwum Państwowego w Koszalinie.

Powstanie i organizacja

Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego 3 sierpnia 1945 roku wydał pismo okólne do starostów powiatowych i zarządów miast wydzielonych, nakazujące w najbliższym czasie zorganizowanie Powiatowych lub Miejskich Rad Kultury. W ich skład mieli wejść działacze społeczni i kulturalni. Zadaniem tych instytucji miała być opieka nad rozwojem kultury oraz nad dziełami sztuki. Pismo to wpłynęło do Zarządu Miejskiego w Słupsku dopiero 11 września 1945 roku⁹. Na podstawie tego zarządzenia kierownik utworzonego 10 września 1945 roku¹⁰ Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki aktor Edward Ła-

³ H. Maślankiewicz, *Rozwój życia kulturalnego*, w: *Z najnowszych dziejów Słupska i ziemi słupskiej (1945–1965)*, red. K. Podoski, Poznań–Słupsk 1969, s. 310–313.

⁴ M. Zaborowska, *Muzeum w Słupsku i jego rozwój w latach 1945–1964*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne” 1971, 1, s. 32.

⁵ C. Obracht-Prondzyński, *Między polskością a rozczarowaniem. Słowiński wizerunek w polskiej publicystyce w pierwszych latach po zakończeniu wojny*, w: *VII Konferencja Kaszubsko-Pomorska. Obrazy Ziemi Słupskiej. Społeczeństwo – administracja – kultura*, red. A. Czarnik, Słupsk 2003, s. 190.

⁶ J. Piotrowska, *80 lat muzealnictwa w Słupsku 1924–2004*, Słupsk 2004, s. 14–15; *90 lat muzealnictwa w Słupsku 1924–2014*, Słupsk 2014, s. 6.

⁷ S. Żurawski, *Działalność organizacyjna, odczytowa i dydaktyczna oddziału*, w: *Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Słupsku 1953–1983*, Słupsk 1983, s. 3; D. Pandowska-Ziółkowska, *Wstęp*, w: *55 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Słupsku 1953–2008*, red. D. Pandowska-Ziółkowska, Słupsk 2008, s. 7.

⁸ K. Kallaur, *Zarys dziejów Polskiego Towarzystwa Naukowego w Słupsku w latach 1946–1949*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2014, t. 23, s. 119–138.

⁹ Archiwum Państwowe w Koszalinie, Oddział w Słupsku (dalej cyt. APK, O/Słupsk), Miejska Rada Narodowa i Zarząd Miejski w Słupsku (dalej cyt. MRN i ZM w Słupsku), sygn. 327, p. 1: Pismo Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego z 9.08.1945 r.

¹⁰ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 320, p. 12: Memoriał z 28.12.1945 r. (ten sam dokument w: tamże, sygn. 318, p. 8–9a).

da-Cybulski powołał do życia Miejską Radę Kultury. 25 września poinformował o tym burmistrza miasta i zaprosił go na wstępną konferencję na 28 września, który to dzień uważa się datę powołania Rady. Celem Rady miała być:

opieka nad rozwojem życia kulturalnego miasta, zainteresowanie się wszystkimi przejawami kultury oraz zabezpieczenie wszystkich pamiątek i dzieł sztuki, a przede wszystkim wyszukanie wszystkich śladów polskiego wzgl. słowiańskiego pochodzenia naszego miasta¹¹.

Rada powołała stałe komisje, między innymi teatralną, prasową, regulaminową, dochodów niestałych oraz nas interesującą – Komisję Badań Słowiańskich¹².

Do organizacji tej ostatniej doszło stosunkowo późno, bo dopiero na trzecim posiedzeniu Miejskiej Rady Kultury – 12 października 1945 roku. Wówczas to reprezentujący Polpress (później PAP) Jerzy Milewski (dokooptowany do Miejskiej Rady Kultury na jej drugim zebraniu 4.10.1945 r.¹³) przedstawił memorandum o repolonizacji. Za jedno z najważniejszych zadań Rady uznał on „zbieranie materiałów i przygotowanie podstaw do prac naszych uczonych, starających się dowieść polskie wzgl. słowiańskie pochodzenie tej ziemi”¹⁴. Postulował powołanie specjalnej komisji pod nazwą Komisja Badań Słowiańskich¹⁵, której zadanie miało polegać na zbieraniu zabytków i dzieł naukowych oraz skupienie ich w jednym miejscu – w Muzeum Przeszłości Słowiańskiej. Rada zaaprobowwała ten wniosek i mianowała J. Milewskiego przewodniczącym Komisji; poleciła mu też wybrać sobie współpracowników z Rady i na następnym posiedzeniu przedstawić wybór oraz plan pracy¹⁶.

---

¹¹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 2: Zaproszenie z 25.09.1945 r. (ten sam dokument w: APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 326, p. 1); tamże, sygn. 317, p. 4: Raport sytuacyjny z 20.11.1945 r.

¹² APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 320, p. 12: Memoriał z 28.12.1945 r.

¹³ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 326, p. 8 i n.: Protokół z II zebrania MRK w 4.10.1945 r.

¹⁴ Podobnie cele Komisji określił w swoich wspomnieniach późniejszy działacz Polskiego Towarzystwa Naukowego w Słupsku Jan Posmykiewicz – Biblioteka Akademii Pedagogicznej w Słupsku, sygn. PTH P-354, J. Posmykiewicz, Wspomnienia o Polskim Towarzystwie Naukowym w Słupsku, p. 2.

¹⁵ O inicjatywie powołania Komisji przez J. Milewskiego wspomniała dotychczas jedynie H. Maślankiewicz, *Rozwój...*, s. 310.

¹⁶ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 326, p. 13: Protokół z III posiedzenia MRK w 12.10.1945 r.

Zgodnie z ustaleniami na kolejnym posiedzeniu – 25 października 1945 roku J. Milewski przedstawił proponowany skład Komisji: E. Ładę-Cybuskiego, kierownika Biblioteki Miejskiej Zbigniewa Ogonowskiego, ks. proboszcza słupeckiego Jana Ziębę, omówił też plan pracy, który zakładał: zbadanie eksponatów muzealnych, utworzenie Muzeum Przeszłości Słowiańskiej, zbieranie książek traktujących o słowiańskiej przeszłości Pomorza Zachodniego, nawiązanie kontaktu z Instytutem Bałtyckim w Gdyni i Instytutem Zachodnim w Poznaniu, wciągnięcie do współpracy przedstawicieli Polskiego Związku Zachodniego, a także zbadanie możliwości wydawniczych. W trakcie dyskusji zaproponowano wciągnięcie do prac Komisji także przedstawicieli nauczycieli oraz Leona Gdańca – „znającego dobrze narzecze kaszubskie”¹⁷.

E. Łada-Cybulski w memoriale do Zarządu Miejskiego z 28 grudnia 1945 roku, wskazywał, że wszystkie komisje od razu podjęły pracę, jednak ich działania napotkały trudności w postaci braku funduszy¹⁸. Prośby o dofinansowanie Komisji kierowane do władz Słupska (pierwszy raz już 15.10.1945 r. o subwencję w wysokości 5 tys. zł¹⁹) z powodu trudności finansowych miasta nie przynosiły efektu. Wobec tego 13 listopada przewodniczący Rady T. Kamiński zwrócił się o stałą miesięczną subwencję w wysokości 5 tys. zł do Wojewódzkiej Rady Kultury w Gdańsku²⁰. W każdym razie w zestawieniu wydatków Muzeum Miejskiego w Słupsku z 3 grudnia 1945 roku widnieje dotacja na rzecz Komisji w wysokości 5 tys. zł²¹. Problemy finansowe dotyczyły Komisję też w roku kolejnym. 20 lutego 1946 roku wśród najpilniejszych wydatków Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego w Słupsku wskazano 50 tys. zł na sprowadzenie eksponatów i zabezpieczenie zabytków przez Komisję. Informacja ta nie dotyczyła, jak mogłoby się wydawać, muzeum, gdyż ta instytucja widnieje jako osobna pozycja w spisie z kwotą 10 tys. zł przeznaczonych na remont²². Preliminarz budżetowy

¹⁷ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 326, p. 23: Protokół z IV posiedzenia MRK z 25.10.1945 r.

¹⁸ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 320, p. 12: Memoriał z 28.12.1945 r.

¹⁹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 320, p. 12: Memoriał z 28.12.1945 r.

²⁰ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 320, p. 12–12a: Memoriał z 28.12.1945 r.; tamże, sygn. 327, p. 17: Pismo MRK do Wojewódzkiej Rady Kultury z 13.11.1945 r.

²¹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 316, p. 8: Wykaz wydatków Muzeum Miejskiego z 3.12.1945 r.

²² APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 316, p. 15: Zestawienie najpilniejszych wydatków Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki z 20.02.1946 r.

na okres 1 kwietnia 1946 roku – 31 marca 1947 roku zakładał subwencję dla Komisji w wysokości 10 tys. zł²³.

W świetle przytoczonego już memoriału, Komisja Badań Słowiańskich miała 26 września 1945 roku przejąć Muzeum Miejskie (zarządzane dotąd przez Powiatowy Referat Kultury i Sztuki²⁴)²⁵. Nie mogło to jednak nastąpić w tym czasie, bo i sama Komisja powstała dopiero w październiku. Do oddania Muzeum Miejskiego w zarząd Komisji doszło dopiero w drugiej połowie listopada. Świadczą o tym prośba do Zarządu Miejskiego z 16 listopada 1945 roku o formalne przekazanie na podstawie uchwały Miejskiej Rady Kultury muzeum Komisji²⁶ oraz sprawozdanie z działalności Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki za okres od 26 października do 26 listopada 1945 roku, w którym zanotowano, że Komisja objęła już w zarząd muzeum²⁷. W raporcie sytuacyjnym z 30 listopada 1945 roku dodano zaś, że w szybkim tempie prowadzone są prace nad zinventaryzowaniem zbiorów²⁸.

Siedzibą Komisji, podobnie jak Miejskiej Rady Kultury, miał być Dom Kultury Polskiej, na rzecz którego zabezpieczono 8-pokojowy lokal przy al. Popławskiego 18 na II piętrze²⁹. Niestety budynek potrzebował remontu, który wstrzymano zimą 1945/1946, a jego urządzanie nie było jeszcze ukończone w czerwcu 1946 roku³⁰. W związku z tym spotkania Komisji odbywały się przynajmniej w końcowym okresie funkcjonowania – kwiecień–czerwiec 1946 roku w ekspozyturze Izby Przemysłowo-Handlowej (przy al. Popławskiego 15)³¹.

---

²³ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 316, p. 34: Preliminarz wydatków, projektowany przez Zarząd Miejski M. Słupska dla Działu Kultury i Sztuki.

²⁴ APK, O/Słupsk, Muzeum w Słupsku, Spis 1, sygn. 1, p. 2: Protokół zdawczo-odbiorczy z 26.09.1945 r.

²⁵ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 320, p. 12: Memoriał z 28.12.1945 r.

²⁶ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 22: prośba Komisji do Zarządu Miejskiego z 16.11.1945 r.

²⁷ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 3: Sprawozdanie z działalności Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki za okres od 26.10. do 26.11.1945 r.

²⁸ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 4: Raport sytuacyjny z 20.11.1945 r.

²⁹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 3: Sprawozdanie z działalności Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki za okres od 26.10. do 26.11.1945 r.; tamże, sygn. 321, p. 2: Raport Przewodniczącego Komisji Domu Kultury z 12.01.1946 r.

³⁰ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 321, p. 8: Pismo Zarządu Miejskiego w Słupsku do Taboru Miejskiego z 12.06.1946 r.

³¹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 28: Pismo Komisji z 14.06.1946 r.

Pierwszym przewodniczącym Komisji był, jak wspomniano, jej inicjator J. Milewski. Ustąpił jednak ze stanowiska i na posiedzeniu 23 kwietnia 1946 roku nowym przewodniczącym jednogłośnie wybrano Adama Pelczara (Kierownika Ekspozytury Gdyńskiej, później szczecińskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, wcześniej Powiatowego Referenta Kultury i Sztuki). Na tym posiedzeniu dokończono też nowych członków: m.in. Zbigniewa Trybulskiego, Thomasowca, Rogalińskiego, Wysockiego, Sługocką, Pfeifera, Olma³². O przyczynach tej sytuacji informował A. Pelczar 6 maja 1946 roku redaktora Stanisława Wałęgę z redakcji „Polski Zachodniej”, że komisja podzieliła los wieku „małomiasteczkowych inicjatyw społecznych i kulturalnych tj. po prostu rozleciała się”. Wówczas Rada poprosiła go o objęcie kierownictwa i powołania jej na nowo³³.

Działalność

Stosunkowo mało informacji mamy o działalności Komisji. W raporcie sytuacyjnym z 30 listopada 1945 roku wskazano, że do obowiązków Komisji należało organizowanie odczytów o repolonizacji Pomorza, a „w najbliższych dniach miał odbyć się” referat *Sprawa Kaszubska*³⁴.

Wiadomo natomiast, że Komisja myślała o druku jakichś publikacji. Zachowało się pismo Stanisława Replewskiego, pełnomocnika Spółdzielni Wydawniczej Czytelnik w Gdańsku z 18 grudnia 1945 roku do Miejskiej Rady Kultury w Słupsku, w którym wskazano, że kwestia wydania jakiejś pracy powinna być umówiona najpierw w Wydziale Wydawniczym Centrali i dopiero po uzyskaniu recenzji może zostać ona wydrukowana w Gdańsku³⁵. Być może chodziło tu o wydanie spisu polskich ulic miasta, „odniemczonego” planu miasta, kalendarzyka-informatora na 1946 roku z planem, informatorem urzędowym, rysem historii i gospodarki Słupska. Na to, że dokument ten dotyczy Komisji Badań Słowiańskich naprowadza upoważnienie do realizacji tych przedsięwzięć dla

---

³² APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn.327, p. 24: Protokół z posiedzenia Komisji w 23.04.1946 r.

³³ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 26: List A. Pelczara do S. Wałęgi z 6.05.1946 r.

³⁴ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 4: Raport sytuacyjny z 20.11.1945 r.

³⁵ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 19: Pismo S. Replewskiego do MRK z 18.12.1945 r.

członków Komisji A. Pelczara i J. Milewskiego, o którym informuje protokół posiedzenia Komisji Prasowej 9 października 1945 roku³⁶.

Mimo że jednym z najważniejszych celów Komisji miało być udokumentowanie słowiańskiej przeszłości Pomorza Zachodniego³⁷ niewiele mamy śladów takiej działalności. Zachowane jest pismo przewodniczącego J. Milewskiego z 19 grudnia 1945 roku do Leona Gdańca, skarbnika Miejskiej Rady Kultury, o wypłacenie 1000 zł za zakupiony dla Komisji *Codex Pomeraniae Diplomaticus*³⁸.

Nowy (od kwietnia 1946 r.) przewodniczący Komisji Adam Pelczar starał się prowadzić aktywniejszą działalność³⁹. Na posiedzeniu Komisji 23 kwietnia 1946 roku wskazano, że podległe Komisji muzeum otrzymało subwencję Ministerstwa Kultury i Sztuki w wysokości 20 tys. zł. Poruszono również kwestię powołania oddziału słowiańskiego w tej placówce. Ostatecznie jednak postanowiono nie wydzielać specjalnie eksponatów, gdyż „muzeum ma w ogóle charakter słowiański i regionalny”. A. Pelczar informował ponadto, że zwrócił się do Towarzystwa Naukowego w Gdańsku i Komitetu Słowiańskiego w Gdańsku o przysłanie prelegentów⁴⁰.

A. Pelczar także – o czym informował 6 maja 1946 roku wspomnianego już S. Wałęgę, autora cyklu artykułów o Słowińcach – zorganizował 28 kwietnia 1946 roku wyprawę w okolice Kluk. W jej trakcie odnalazł 2 starych Słowińców. Przywołajmy tu dokładniej ten dokument, gdyż nie tylko oddaje ducha epoki, ale i zaangażowanie Pelczara w wykonywaną pracę:

mam nadzieję wystarać się dla nich [tych Słowińców] o jakąś pomoc materialną, a po tym, gdy w ten sposób podreperuję ich autorytet we wsi, może coś da

---

³⁶ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 34: Protokół posiedzenia Komisji Prasowej z 9.10.1945 r.

³⁷ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 4–5: Raport sytuacyjny z 20.11.1945 r.

³⁸ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 23: Pismo Komisji do L. Gdańca z 19.12.1945 r. Dopisek na piśmie mówi, że książkę kupiono za 800 zł.

³⁹ Warto podkreślić, że w sprawozdaniu z działalności Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki za okres 1.01.–30.04.1946 r. zanotowano, że 15.04. (sic!) na posiedzeniu Miejskiej Rady Kultury zorganizowano Komisję Badań Słowiańskich, która przejawiała dużą inicjatywę. Ustalono wykaz zabytków w Słupsku, który przesłano do województwa. Zapewne chodzi tu jednak o reorganizację Komisji. APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 13: Sprawozdanie z działalności Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki za okres 1.01.–30.04.1946 r.

⁴⁰ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 24: Protokół z posiedzenia Komisji w 23.04.1946 r.

się jeszcze wykrzesać z tamt. ludności. Trzebaby koniecznie w jakiś sposób ludzi tamtejszych mówiących wyłącznie po niemiecku i odrzucających często myśl o słowiańskim pochodzeniu jako nieprawdopodobną, przekonać, pozostawić na tych błotach i spolszczyć. Piszę w tym wypadku kierując się wyłącznie względami oportunistycznego, bo inne względy mniej dotyczą mych zainteresowań zawodowych. Ludzie tamtejsi nie wiedzą co mają ze sobą robić. Polaków prawie nie znają, dotąd mieli i mają do czynienia raczej z Rosjanami, którzy leżą naokoło Smółdzina niezwykle silnym garnizonem.

Jeżeli rybacy tamtejsi wyjadą, albo wymrą z głodu i chorób – to z polskich osadników nawet poleskich nikt tam długo jeszcze/nie będzie chciał się osiedlać.

Z drugiej strony jakkolwiek repolonizacja będzie fikcją jeżeli nie da się od razu tym ludziom jakiejś możliwości poprawy egzystencji, nie złagodzi się 80%-wego kontyngentu odstawy ryb i nie poprowadzi umiejętnie wielu spraw natury administracyjnej.

O tym, aby na gruncie tut. Komisji Badań Słowiańskich czy rokującego lepsze widoki rozwoju miejscowego Towarzystwa Naukowego zająć się na serio odrodzeniem ludu słowiańskiego nie ma mowy. Zbyt wiele mam własnych kłopotów, podobnie jak inni tutejsi osadnicy, zajęci pacą zawodową⁴¹.

Pelczar zasugerował też organizację wyprawy studentów Uniwersytetu Poznańskiego, co mogłaby się odbyć dzięki pomocy finansowej Polskiego Związku Zachodniego, Instytutu Zachodniego, a także Instytutu Badań Kultury Ludowej. Młodzież miałaby w wakacje mieszkać wśród Słowińców, zapoznać się z ludnością, zebrać spostrzeżenia i wytypować rodziny do repolonizacji. Wskazywał, że należy zapewnić im, odpowiednim pismem, bezwzględny posłuch okolicznych sołtysów, posterunków milicji i zabezpieczyć od nieprzyjemności ze strony władz sowieckich. „Może dałoby się uzyskać dla bezpieczeństwa broń krótką od tamt. Urzędu Bezpieczeństwa lub Milicji”. Oceniał, że tylko takie działania mogłoby przynieść pozytywne wyniki, gdyż krótkotrwałe przyjazdy nie zdają rezultatu. Postulował, że należy następnie osiedlić w Klukach nauczyciela języka polskiego, prosząc tym samym o zainteresowanie kogoś tą sprawą⁴².

Wyprawę tę opisano też w innym, niestety anonimowym i niedatowanym, dokumencie. Jako organizatora wskazano jednak Komisję Polskiego Towarzystwa

⁴¹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 26: List A. Pelczara do S. Wałęgi z 6.05.1946 r..

⁴² APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 26–27: List A. Pelczara do S. Wałęgi z 6.05.1946 r.

Naukowego⁴³. Celem wyprawy było zbadanie, czy w okolicach tych żyją resztki ludności słowiańskiej. Wbrew przypuszczeniom nie napotkano ich w we wsiach Cnaty (Holzkathen) i Kluki, jedynie w osadzie Sunino (Kluk Ciemińskich), do której – jak podkreślono – przez prymitywny most prowadzi jedynie droga z Kluk. Spotkano tu 72-letniego rybaka Kirka, który „z ogromnym zdziwieniem i radością odpowiedział na skierowane do niego zapytania w gwarze kaszubskiej”. W osadzie żył – jak zanotowano – jeszcze 78-letni staruszek Kajczyk, z którym Kirk⁴⁴ mógł do niedawna rozmawiać po słowiańsku, obecnie jest on jednak już głuchy i niedołączny.

Autor cytowanej tu notatki konkludował:

smutne, że właśnie teraz gdy Słowińcy słupscy mogliby w ramach narodu i państwa polskiego kultywować swą polską tradycję – język ich zanikł. (...) Od władz administracyjnych będzie zależało, czy czysta słowiańska z pochodzenia ludność Kluków i okolicy zostanie ludnością polską⁴⁵.

Według C. Obrachta-Prondzyńskiego omawiana wyprawa była pierwszą próbą dotarcia osób o zainteresowaniach naukowych na teren zamieszkiwany przez Słowińców po drugiej wojnie światowej⁴⁶.

Zainteresowanie ludnością autochtoniczną widoczne było także w innym działaniu podjętym przez Komisję. W sprawozdaniu z działalności Wydziału Społecznego (następca Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego w Słupsku) za okres 26 maja – 26 czerwca 1946 roku odnotowano zwrócenie się Komisji do Inspektoratu Szkolnego w Słupsku o douczanie dzieci i dorosłych języka i historii polskiej. Inspektorat miał się do tego postulatu odnieść pozytywnie⁴⁷.

---

⁴³ Być może dokument ten powstał później i nastąpiło u jego autora „zlanie” się obu Komisji – zob. uwagi niżej.

⁴⁴ Warto dodać, że współczesny badacz tych problemów C. Obracht-Prondzyński pisał, że wymienione tu osoby zrobiły potem niebywałą karierę w pracach wielu badaczy i publicystów – C. Obracht-Prondzyński, *Między polskością...*, s. 190–193.

⁴⁵ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 328, p. 3–3a: Anonimowe pismo datowane w dopisku na 28.04.1946 r. W piśmie tym postulowano organizację kolejnych wycieczek do wsi kaszubskich w powiecie bytowskim i na miejsce potyczki pod Manowicami, „celem odnalezienia mogił legionistów polskich z r. 1807”.

⁴⁶ C. Obracht-Prondzyński, *Między polskością...*, s. 190.

⁴⁷ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 21: Sprawozdanie z działalności Wydziału Społecznego za okres 26.05.–26.06.1946 r. Na ostatnim zebraniu Komisji 17.06.1946 r. A. Pelczar wskazał, że Komisja Weryfikacyjna, do której należy, zweryfikowała dotąd 320 osób,

Komisja interesowała się też losem zabytków. W czerwcu 1946 roku, jak wynika z wspomnianego sprawozdania, uporządkowano i zabezpieczono zamek słupski⁴⁸. Ostatnią znaną z archiwaliów sprawą, którą podjęła Komisja była kwestia odsłonięcia w słupskim kościele św. Jana zamurowanych nagrobków słowiańskich⁴⁹. Z takim postulatem 11 czerwca 1946 roku zwróciła się do Zarządu Miejskiego. Jak wskazywał A. Pelczar, podejrzewano, że w podziemiach świątyni ukrywają się dywersanci niemieccy. W związku z tym należy zwrócić się do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego, by ten przesłał delegata lub upoważnił Zarząd Miejski do nadzoru nad tymi pracami. Obecnie sprawa – pisał – wydaje się możliwa do załatwienia natychmiast i bez kosztów, gdyż Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego zatrudnia kilkunastu murarzy i można ich bezinteresownie odkomenderować⁵⁰. Działania wokół tych monumentów były kontynuowane także po rozwiązaniu Komisji.

Rozwiązanie Komisji

W lutym 1946 roku, prawdopodobnie z inicjatywy pochodzącego z Krakowa notariusza Zbigniewa Trybuleckiego, zawiązano Polskie Towarzystwo Naukowe w Słupsku⁵¹. Po uzyskaniu zezwolenia na działanie od Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku, Zarząd Towarzystwa (sekretarz – Z. Trybuleckiego i prezes – Antoniego Świtalski) 28 maja 1946 roku zwrócił się do Miejskiej Rady Kultury o rozwiązanie Komisji Badań Słowiańskich i przekazanie jej majątku Towarzystwu,

---

3/4 z nich posługuje się w domu językiem niemieckim. Poinformował też, że złożył memoriał do władz szkolnych, by odbywały się kursy j. polskiego i historii dla zweryfikowanych i aby na prowincji przyjmowano dzieci do szkoły, a dorosłym pozwolono się przysłuchiwać, jednak inspektorat szkolny nie miał w tej sprawie żadnej instrukcji APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 328, p. 4–5: Protokół z posiedzenia Komisji w 17.06.1946 r.

⁴⁸ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 317, p. 21: Sprawozdanie z działalności Wydziału Społecznego za okres 26.05.–26.06.1946 r.

⁴⁹ Chodzi tu o nagrobki książąt z rodu Gryfitów w kościele św. Jacka.

⁵⁰ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 35–35a: Pismo Komisji do Zarządu Miejskiego z 11.06.1946 r. W tej sprawie do Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego napisał w imieniu Referatu Kultury i Sztuki wiceprezydent miasta L. Przewoźniczek dopiero 21.06.1946 r., podkreślając, że konieczność ich odsłonięcia wynika ze względów historycznych, kulturowych i estetycznych – APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 350, p. 34: Pismo Zarządu Miejskiego w Słupsku do Urzędu Wojewódzkiego Gdańskiego z 21.06.1946 r.

⁵¹ K. Kallaur, *Zarys dziejów...*, s. 120–121.

które zamierzało utworzyć przy sekcji humanistyczno-przyrodniczej (przewodniczący polonista Ignacy Jurewicz) podsekcję Badań Słowiańskich⁵².

14 czerwca rozesłano do członków zaproszenie na posiedzenie Komisji, które miało się odbyć 17 czerwca. Program spotkania obejmował przedstawienie sprawozdania z działalności Muzeum Miejskiego, zagadnienie opieki nad zweryfikowaną ludnością miejscową i sprawę ewentualnego podporządkowania Komisji Polskiemu Towarzystwu Naukowemu w Słupsku⁵³.

Na zebraniu 17 czerwca pojawiło się pięć osób. Podczas spotkania zapoznano się ze sprawozdaniem Marii Bukowskiej (zastępca kierownika Referatu Zabytków i Muzeum) z działalności Muzeum Miejskiego. A. Pelczar poinformował zebranych, że nie udało mu się odszukać poszukiwanych w Smołdzinie ksiązek słowiańskich oraz że wysłano sprawozdanie do „Polski Zachodniej” z wyjazdu do Smołdzina i okolic w celu poszukiwania ostatnich Słowińców, ale zostało ono zwrócone. Zajęto się też sprawą podporządkowania Komisji Towarzystwu. A. Pelczar wyjaśniał, że komisja nie spełniła swych zadań. Temat ten miał być też dwa razy poruszany w prasie. Zaproponował, aby włączyć Komisję do Towarzystwa jako jedną z jego komórek. Z. Trybulski wyjaśniał, że Towarzystwo zawiązało się w lutym 1946 roku, a w maju otrzymało zatwierdzenie statutu i od 1 lipca miało rozpocząć szerszą działalność (liczyło wtedy 40 członków w 3 sekcjach). Komisja mogłaby wejść w skład drugiej sekcji jako podsekcja. Zebrani zgodzili się na przystąpienie do Towarzystwa. A. Pelczar polecił powiadomić o tym wszystkich członków i wystąpić do nich z apelem, aby przystąpili do Towarzystwa⁵⁴.

Na podstawie podjętych decyzji, 19 czerwca M. Bukowska i A. Pelczar zwrócili się do członków (zaznaczono, że wysłano 14 listów) z informacją o wcieleniu Komisji do Towarzystwa Naukowego jako podsekcji II Sekcji humanistyczno-przyrodniczej. Prosilili i zalecali członkom zapisanie się do Towarzystwa, informując, że sekretariat prowadzi Z. Trybulski⁵⁵.

Wchłonięcie przez Towarzystwo kończy krótką historię Komisji Badań Słowiańskich w Słupsku. Działalność tej instytucji zwłaszcza w okresie szefowania

---

⁵² APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 328, p. 2: Pismo Polskiego Towarzystwa Naukowego w Słupsku do MRK z 28.05.1946 r.

⁵³ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 28: Pismo Komisji z 14.06.1946 r.

⁵⁴ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 328, p. 4–5: Protokół z posiedzenia Komisji w 17.06.1946 r.; to samo w: tamże, sygn. 327, p. 29–30.

⁵⁵ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 328, p. 31: Pismo Komisji z 19.06.1946 r.

A. Pelczara⁵⁶ stanowi, obok inicjatyw księdza J. Zieji, tekstów S. Wałęgi, działań Polskiego Związku Zachodniego, czy starań o wyprawę badawczą Ludwika Zabrockiego jeden z pierwszych przykładów zainteresowania problemem reliktyw ludności słowiańskiej (Słowińców) w rejonie Kluk⁵⁷. Mimo to W. Chojnacki na łamach „Polski Zachodniej” w 1946 roku zarzucał komisji pasywność⁵⁸, a należy podkreślić, że działała ona w trudnych warunkach pionierskich w zasadzie bez wsparcia naukowego. Kierowana była przez oddanych sprawie, jak wynika z przytoczonej wcześniej relacji A. Pelczara, pasjonatów. Działalność jej wpisuje się w szerszy aspekt poszukiwań lub uwypuklenia słowiańskiej tradycji ziem zachodnich w ramach promowanej ówczasie mitologii Ziemi Odzyskanych⁵⁹. Należy zaznaczyć, że to zainteresowanie wątkami słowiańskimi, będące kontynuacją polskich fascynacji słowianofilskich już od XIX wieku, podtrzymywanych przez polską myśl zachodnią⁶⁰ (której bezpośrednim sukcesorem jest mitologia Ziemi Odzyskanych⁶¹) u schyłku tego stulecia i w pierwszej połowie XX wieku zostało spętogowane w końcowej fazie drugiej wojny światowej przez czynniki politycz-

⁵⁶ A. Pelczar mógł już w 1945 r. posiąść wiedzę o mieszkających tu Słowińcach jako powiatowy referent ds. kultury, któremu udało odzyskać literaturę z katedry gnieźnieńskiej zdeponowaną w Smołdzinie; T. Machura, I. Malczewski, *Zarys przemian polityczno-społecznych (1945–1947)*, w: *Z najnowszych dziejów Słupska i ziemi słupskiej (1945–1965)*, red. K. Podoski, Poznań–Słupsk 1969, s. 53–54.

⁵⁷ C. Obracht-Prondzyński, *Między polskością...*, s. 190, 194; H. Rybicki, *Nazywano...*, s. 101 i n.

⁵⁸ W. Chojnacki, *Ziemia gromadzi prochy*, „Polska Zachodnia” 1946, nr 22, s. 2; cyt. za: C. Obracht-Prondzyński, *Między polskością...*, s. 195–196.

⁵⁹ Por. m.in. P. Migdalski, *Szczecin po 1945 r. jako miejsce pamięci wymarłej Słowiańszczyzny połabskiej*, w: *Poznań – Szczecin – Wrocław. Trzy uniwersytety, trzy miasta, trzy regiony*, red. W. Łazuga, S. Paczos, Poznań 2010, s. 457–472; P. Migdalski, *Kreowanie polityki pamięci w Wolinie w okresie kulminacji obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego (1966–1967)*, w: *Kulturowe konteksty pamięci Pomorza. XIII Konferencja Kaszubsko-Pomorska*, red. C. Obracht-Prądzynski, Słupsk–Gdańsk 2016, s. 156–179.

⁶⁰ Zob. S. Fertacz, *Polska myśl słowiańska w okresie drugiej wojny światowej*, Katowice 2000; P. Migdalski, *Słowiańszczyzna północno-zachodnia w historiografii polskiej, niemieckiej i duńskiej*, Wodzisław Śląski 2018, tam dalsza literatura.

⁶¹ Na temat mitu tzw. Ziemi Odzyskanych zob. G. Strauchold, *Mysł zachodnia i jej realizacja w Polsce Ludowej w latach 1945–1957*, Toruń 2003; P. Migdalski, *Nazwy jako środek kreowania mitu Ziemi Odzyskanych na przykładzie Rejonu Pamięci Narodowej Cedynia–Gozdowice–Siekierki*, w: *Nazwa dokumentem przeszłości regionu*, red. J. Nowosielska-Sobel, G. Strauchold, W. Kucharski, Wrocław 2010, s. 65–68; P. Przybyła, *Narracje (i) infrastruktury. „Mit Ziemi Odzyskanych” w pamięci politycznej wczesnej Polski Ludowej (na przykładzie Góry św. Anny i Ślęży)*, Poznań 2016, s. 11 i n. O pojęciu Ziemi Odzyskanych zob.: J. Jasiński, *Kwestia pojęcia Ziemi Odzyskanej*, w: *Ziemie Odzyskane / Ziemie Zachodnie i Północne 1945–2005. 60 lat w granicach państwa polskiego*, red. A. Sakson, Poznań 2006, s. 15–25.

ne⁶² w ramach narracji o zwycięstwie Słowian nad napierającymi od setek lat na wschód Niemcami, dlatego też symbolem zwycięstwa, ale i miejsc pamięci, stały się w Polsce miecze grunwaldzkie, gdyż Grunwald miał być symbolem zjednoczenia narodów słowiańskich oraz braterstwa broni między Wojskiem Polskim a Armią Czerwoną⁶³. Jednym z wyrazów propagowania ówczesnie ideologii słowiańskiej na linii politycznej, ale też i naukowej było powołanie w 1945 roku Komitetu Słowiańskiego w Polsce, który koordynował działania na tym polu⁶⁴. Nie dziwi zatem wspomniana powyżej chęć nawiązania przez Komisję współpracy z gdańskim zarządem Komitetu Słowiańskiego w Polsce⁶⁵.

Na ocenie i niewielkim dotychczas zainteresowaniu badaczy Komisją rzuca się zlewanie się jej działalności, zwłaszcza w ostatnim okresie funkcjonowania, i Polskiego Towarzystwa Naukowego, co związane było udziałem w obu gremiach tych samych osób, jak A. Pelczara czy Z. Trybulskiego, z podobną nazwą oraz profilem działalności. W literaturze⁶⁶ oraz – co istotniejsze – w przytoczonych materiałach źródłowych można znaleźć informacje o wcieleniu Komisji do Towarzystwa oraz o apelu do wstępowania jej członków do Towarzystwa⁶⁷. Jedynymi odnalezionymi przeze mnie dokumentami, które potwierdzają dalszą działalność Komisji w ramach Towarzystwa są: wyjaśnienie do preliminarza

---

⁶² Zwłaszcza Moskwę wykorzystującą długą tradycję słowianofilską i panslawistyczną – zob. np. M. Gruszczyk, *Działalność Komitetu Słowiańskiego w Polsce na tle ruchu nowosłowiańskiego po II wojnie światowej*, w: *Letnia Szkoła historii najnowszej 2011*, red. P. Gasztold-Seń, Ł. Kamiński, Warszawa 2012, s. 102 i n.

⁶³ Zob. A. Mazur, *Order Krzyża Grunwaldu 1943–1985*, Warszawa 1988, s. 19–24; tenże, *Order Krzyża Grunwaldu. Monografia historyczna*, Warszawa 2005, s. 9–27.

⁶⁴ M. Gruszczyk, *Działalność Komitetu...*, s. 104–108; L.S. Pręciowski, *Polska w „nowym ruchu słowiańskim” z działalności Komitetu Słowiańskiego w Polsce w latach 1945–1947*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Historica” 2000, t. 69, s. 173–190; tenże, *Propaganda słowiańska w Polsce Ludowej w latach 1944–1947 ze szczególnym uwzględnieniem roli Komitetu Słowiańskiego w Polsce*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2005, t. 40, s. 305–306.

⁶⁵ Komitet Słowiański w Polsce Zarząd w Gdańsku powstał z inicjatywy Towarzystwa Polsko-Radzieckiej Przyjaźni oraz „z woli Słowian w Polsce”, zaczął istnieć 26.05.1945 r., a działać 16.11.1946 r. – Archiwum Państwowe w Gdańsku, Miejska Rada Narodowa i Zarząd Miejski w Gdańsku, sygn. 1080, p. 13; Pismo Komitetu Słowiańskiego w Polsce, Zarząd w Gdańsku do Zarządu Miejskiego w Gdańsku z 16.11.1946 r.

⁶⁶ H. Maślankiewicz, *Rozwój...*, s. 311; D. Pandowska-Ziółkowska, *Wstęp...*, s. 7; K. Kallaur, *Zarys dziejów...*, s. 124.

⁶⁷ Wcielenie Komisji do towarzystwa wzmiankuje też Jan Posmykiewicz w swoich wspomnieniach o towarzystwie, nie dodając jednak nic o jej dalszej działalności w ramach tej organizacji – Biblioteka Akademii Pedagogicznej w Ślupsku, sygn. PTH P-354: Jan Posmykiewicz, *Wspomnienia o Polskim Towarzystwie Naukowym w Ślupsku*, p. 2.

budżetowego Wydziału Społecznego za okres 1 stycznia – 31 grudnia 1947 roku, w którym pojawia się jednak informacja, że działalność Komisji została zahamowana z powodu braku subsydiów⁶⁸ oraz zgoda i upoważnienie Ministerstwa Oświaty z 6 września 1946 roku na przejęcie przez Komisję w charakterze depozytu od Inspektoratu Szkolnego w Słupsku sześciu poniemieckich książek dotyczących Słupska⁶⁹. W tym ostatnim przypadku jednak wzmiankowana Komisja została ulokowana przy Miejskiej Radzie Kultury, co sugeruje, że mamy tu do czynienia albo z nieaktualnymi danymi odnośnie do Komisji już w momencie sporządzania pisma, co wynikało być może z powodu opóźnienia wydania odpowiedzi przez ministerstwo, albo po prostu z błędu w afiliacji. Literatura związana ze słupskim muzeum, wskazuje, że komisja działała dalej pod kierunkiem Marii Zaborowskiej⁷⁰, od 1948 roku kierowniczką Referatu Oświaty, Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego, późniejszej wieloletniej kierowniczką muzeum, zaś K. Kallaur informuje, że Komisja w składzie dziewięciosobowym działała w ramach Towarzystwa pod kierunkiem A. Pelczara⁷¹. Zachowany zasób źródłowy nie potwierdza jednak obu tych twierdzeń.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Gdańsku

Miejska Rada Narodowa i Zarząd Miejski w Gdańsku.

Archiwum Państwowe w Koszalinie, Oddział w Słupsku

Miejska Rada Narodowa i Zarząd Miejski w Słupsku.

Muzeum w Słupsku.

Biblioteka Akademii Pedagogicznej w Słupsku

sygn. PTH P-354, Jan Posmykiewicz, Wspomnienia o Polskim Towarzystwie Naukowym w Słupsku.

---

⁶⁸ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 316, p. 50: Objasnienie do preliminarza budżetowego Wydziału Społecznego za okres 1.01.–31.12.1947 r.

⁶⁹ APK, O/Słupsk, MRN i ZM w Słupsku, sygn. 327, p. 37: Pismo Ministerstwa Oświaty do Komisji z 6.09.1946 r.; tamże, p. 38: Upoważnienie Ministerstwa Oświaty z 6.09.1946 r.

⁷⁰ Sama M. Zaborowska nie wspomina o tym słowem; M. Zaborowska, *Muzeum w Słupsku...*, s. 32 i n.

⁷¹ J. Piotrowska, *80 lat...*, s. 14–15; *90 lat...*, s. 6; K. Kallaur, *Zarys dziejów...*, s. 124.

Literatura

- 90 lat muzealnictwa w Słupsku 1924–2014, Słupsk 2014.
- Chojnacki W., *Ziemia gromadzi prochy*, „Polska Zachodnia” 1946, nr 22.
- Fertacz S., *Polska myśl słowiańska w okresie drugiej wojny światowej*, Katowice 2000.
- Gruszczyk M., *Działalność Komitetu Słowiańskiego w Polsce na tle ruchu nowosłowiańskiego po II wojnie światowej*, w: *Letnia Szkoła historii najnowszej 2011*, red. P. Gasztold-Seń, Ł. Kamiński, Warszawa 2012.
- Jasiński J., *Kwestia pojęcia Ziemi Odzyskane*, w: *Ziemi Odzyskane / Ziemi Zachodnie i Północne 1945–2005. 60 lat w granicach państwa polskiego*, red. A. Sakson, Poznań 2006.
- Kallaur K., *Zarys dziejów Polskiego Towarzystwa Naukowego w Słupsku w latach 1946–1949*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2014, t. 23.
- Machura T., Malczewski I., *Zarys przemian polityczno-społecznych (1945–1947)*, w: *Z najnowszych dziejów Słupska i ziemi słupskiej (1945–1965)*, red. K. Podoski, Poznań–Słupsk 1969.
- Maślankiewicz H., *Rozwój życia kulturalnego*, w: *Z najnowszych dziejów Słupska i ziemi słupskiej (1945–1965)*, red. K. Podoski, Poznań–Słupsk 1969.
- Mazur A., *Order Krzyża Grunwaldu 1943–1985*, Warszawa 1988.
- Mazur A., *Order Krzyża Grunwaldu. Monografia historyczna*, Warszawa 2005.
- Migdalski P., *Kreowanie polityki pamięci w Wolinie w okresie kulminacji obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego (1966–1967)*, w: *Kulturowe konteksty pamięci Pomorza. XIII Konferencja Kaszubsko-Pomorska*, red. C. Obracht-Prądzyński, Słupsk–Gdańsk 2016.
- Migdalski P., *Nazwy jako środek kreowania mitu Ziemi Odzyskanych na przykładzie Regionu Pamięci Narodowej Cedynia-Gozdowice-Siekierki*, w: *Nazwa dokumentem przeszłości regionu*, red. J. Nowosielska-Sobel, G. Strauchold, W. Kucharski, Wrocław 2010.
- Migdalski P., *Słowiańszczyzna północno-zachodnia w historiografii polskiej, niemieckiej i duńskiej*, Wodzisław Śląski 2017 (w druku).
- Migdalski P., *Szczecin po 1945 r. jako miejsce pamięci wymarłej Słowiańszczyzny połabskiej*, w: *Poznań–Szczecin–Wrocław. Trzy uniwersytety, trzy miasta, trzy regiony*, red. W. Łazuga, S. Paczos, Poznań 2010.
- Obracht-Prądzyński C., *Między polskością a rozczarowaniem. Słowiński wizerunek w polskiej publicystyce w pierwszych latach po zakończeniu wojny*, w: *VII Konferencja Kaszubsko-Pomorska. Obrazy Ziemi Słupskiej. Społeczeństwo – administracja – kultura*, red. A. Czarnik, Słupsk 2003.
- Pandowska-Ziółkowska D., *Wstęp*, w: *55 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Słupsku 1953–2008*, red. D. Pandowska-Ziółkowska, Słupsk 2008.
- Piotrowska J., *80 lat muzealnictwa w Słupsku 1924–2004*, Słupsk 2004.

- Pręcikowski L.S., *Polska w „nowym ruchu słowiańskim” z działalności Komitetu Słowiańskiego w Polsce w latach 1945–1947*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Historica” 2000, t. 69.
- Pręcikowski L.S., *Propaganda słowiańska w Polsce Ludowej w latach 1944–1947 ze szczególnym uwzględnieniem roli Komitetu Słowiańskiego w Polsce*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2005, t. 40.
- Przybyła P., *Narracje (i) infrastruktury. „Mit Ziem Odzyskanych” w pamięci politycznej wczesnej Polski Ludowej (na przykładzie Góry św. Anny i Ślęży)*, Poznań 2016.
- Rybicki H., *Nazywano ich Słowińcami*, Słupsk 1995.
- Rybicki H., *Początki władzy ludowej i walka o jej utrwalenie (1945–1946)*, w: *Historia Słupska*, red. S. Gierszewski, Poznań 1981.
- Rybicki H., *Powrót pogranicza kaszubskiego do Polski po drugiej wojnie światowej*, Słupsk 1988.
- Strauchold G., *Myśl zachodnia i jej realizacja w Polsce Ludowej w latach 1945–1957*, Toruń 2003.
- Zaborowska M., *Muzeum w Słupsku i jego rozwój w latach 1945–1964*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne” 1971, t. 1.
- Żurawski S., *Działalność organizacyjna, odczytowa i dydaktyczna oddziału*, w: *Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Słupsku 1953–1983*, Słupsk 1983.

ABSTRAKT

Artykuł poświęcony jest działającej w latach 1945–1946 przy Miejskiej Radzie Kultury w Słupsku Komisji Badań Słowiańskich, której celem było zbieranie materiałów potwierdzających słowiański charakter Pomorza Zachodniego. Omówione zostały założenie, działalność, likwidacja oraz włączenie organizacji do powstałego w lutym 1946 roku w Słupsku Polskiego Towarzystwa Naukowego na podstawie dostępnego materiału źródłowego.

**THE SŁUPSK COMMITTEE FOR SLAVIC STUDIES 1945–1946.
A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF INTEREST TOWARDS THE NATIVE PEOPLE
AND THE SLAVIC HISTORY OF WEST POMERANIA
AFTER THE SECOND WORLD WAR**

ABSTRACT

The article concerns the Committee for Slavic Studies which operated in the years 1945–1946 with the support of the City Council for Culture in Słupsk. The goal of the committee was to gather data which would prove the Slavic character of West Pomerania. The article discusses the establishing, activities, the dissolution of the committee and the incorporation of the organisation into the Polish Science Association founded in Słupsk in February 1946, based on available source material.